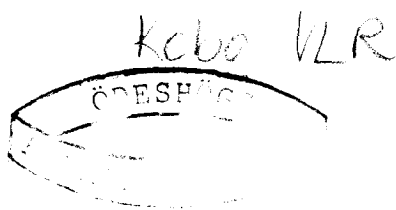

Svanshals

Materialet insamlat av Roland Hagberg

2002-02-19

Samuelssons Efter; Speceri- och diverseaffär inrymdes i huset.

1910, 11 augusti, invigdes **järnvägen Östra stambanan - Mjölby-Hästholmen-Hjo-Stenstorp- Västra stambanan till Göteborg, Mjölby-Hästholmens Järnväg.**

Järnvägen betydde mycket för bygden. MÖJ kallades **Hästholmenbanan, "prärieexpressen" i folkmun**, och var bredspårig. Det var en storslagen tanke man satt i verket, förbinda Göteborg med Mjölby i en snabbförbindelse, inte minst för godstransporter. Det var då nödvändigt att den smalspåriga järnvägen mellan Hjo Stenstorp byggdes om till bredspårig för att undvika omlastningar. Någon sådan ombyggnad blev aldrig av. Snabbförbindelsetanken dog. Lokalt fick bandelen i båda landskapen stor betydelse men ekonomiskt blev linjen aldrig bärkraftig.

Samtliga socknar, som berördes av banan, tecknade aktier utom Heda - som därför endast fick en hållplats belägen söder om kyrkan.

Stora svårigheter för järnvägsledningen uppstod att komma in på Hästholmens hamnområde. Först 1910 kom man överens. Bl a spannmål, hö, halm, foderämnen, ladugårdsalster, rotfrukter och trävaror transporterades på järnvägen. I Mjölby hade järnvägen anslutning till det befintliga stambanenätet.

På vintern uppstod ofta trafikproblem när snön vräkte ner och bildade drivor. Den vackra järnbron mellan Tuna och Jussberg var en sådan plats där det lätt bildades drivor. Då användes ortsbefolkningen för att gräva fram tågen och göra banan framkomlig.

På somrarna var bron dansplats för ortens ungdomar, som samlades där för att dansa hambo bl a.

Bilismen ökade och lastbilstrafiken blev med åren en svår konkurrent.

År 1940 köptes järnvägen upp av SJ.

1947 satte man in bussturer.

Den 31 maj 1958 gick sista personförande tåget på järnvägslinjen mellan Mjölby - Hästholmen.

År 1959 var breddningen av sträckan Ödeshög - Hästholmen klar, 5 km, - avsedd att användas endast för godstrafik. Denna trafik minskade dock med åren. Från Ödeshög transporterades massaved, frysenheter, hushållsmaskiner och motorcyklar.

Sommaren 1980 bröts hamnspåren upp i Hästholmens hamn.

År 1983 upphörde godstrafiken även väster om Väderstad.

Stationer: Mjölby, Hogstad, Väderstad, Svanshals eller från början Hallberga, Rök, Kolstad, Hedaslätt, som från början endast var hållplats, station från 1915, (huset byggdes 1909 och tillbyggdes 1947) Alvastravägen, för Ombergsbesökare, Hästholmen, Hästholmens hamn. Följande hållplatser fanns: Skrukeby, Kolstorp, Blackstad, Vistad, Nybble, Tungelunda, Valla, Eveboda och Tjugbyvägen.

1990 lades resten av sträckan, Väderstad - Mjölby, ner. Den 26 och 27 maj kunde 800 resenärer kunde de som önskade fara på en rällsbusstur Väderstad - Mjölby. Den 28 maj var så all trafik på bansträckan nedlagd.

(Källa: Mjölby - Hästholmens Järnväg 1910 - 1985, En historik i ord och bild av Jony Awerstedt, Dhrister Briman och Jan Karlsson.)

1911 Hallberga Västergård, Svensborg, Svanshals, innehåller 2 lägenheter, 4 rum, 2 kök, affärslokal. kontor, lagerlokal, Nils Eskilsson Speceri-, manufaktur- och diverseaffär.

*1913 **Folkpensionslag, "Ålderdomsförsäkring", grunden till sociallagstiftningen genomdrives i liberalen Karl Staffs regering. En mindre avgiftspension för dem som fyllt 67 år och en behovsprövad statlig och kommunal tilläggs pension. "Alla svenska medborgare har rätt till försörjning efter sitt aktiva arbetsliv.***

"Människorna skulle slippa att som hjon bland hjonen mottaga kommunens nådebröd.

"De skulle nu besparas den tunga vägen till fattighuset. Detta var ett sätt att ge arbetsgivarna möjlighet att göra sig av med överåriga. Många menade att detta var ett sätt att välta över kostnaderna på de svaga i samhället. Man började nu bygga stora ålderdomshem. Det utbildades en byråkrati med uppgift att ta hand om de gamla. Livet skulle läggas till rätta för de svaga, ett stordriftstänkande i omsorg." (Populär historia nr 3/93)

1915 **Lantbrukare Inge Juberg, Svanshals**, berättar att han som 15-åring var med sin far på andjakt, då de den 2 augusti sköt 16 gräsänder.

Vid andjakterna på hösten var det inte ovanligt med 200 - 270 stycken första dagen i jaktlaget. Vid Hånger var Gustav Lom jaktbas. Jaktlagen jagade från kl 06.00 till 16.00 och hade matsäck med sig. På fräkenmaderna där sköt man på uppstöt. 28 änder per dag var vanligt. En skytt gick ut och sköt 36 änder en eftermiddag. Använde man flatbottnad eka måste en man staka och en vara skytt. Det måste vara absolut tyst, om man skulle lyckas komma in på fåglarna.

På kvällen efter jakten var det middag och då gick det åt många änder. För dem som skulle ta emot fångsten var det inte alltid så lätt utan fryser i röt månaden. Det är svårt att konservera kött med ben. Det gällde att kunna knepen för att lätt plocka dem.

En spännande jakt var jakten med vettar. Båten med skytten låg gömd i vassen och väntade.

En dryg sekund hade skytten på sig till skott. Fågelhunden satt i båten och apporterade därifrån vid träff. Hunden lämnade till sin husse oberoende vem som skjutit fågeln.

Under världskriget sköts mycket sothöns till föda.

"And äter jag inte för jag är född vid Tåkern."

"And och rabarber födde man upp ungarna med."

"Gud ske lov, nu börjar andjakten."

Bladvass = rönn

Kabeldun = schwartzel eller trindsäv

Fräken = ströppel

En annan jägare vid Tåkern var Fredrik Andersson, **Fredrik på mossen**. Han kan nog göra anspråk på att vara sjöns störste andjägare. Han har varit yrkesjägare i all sin tid. På en enda sommar kunde fångsten komma upp till 600 änder. Vad blir då talet för de 70 somrar han suttit i vassbänkarna. Förutom jägare var han också fiskare och har fångat sockor, rudor, braxen, abborre och gäddor och allt vad fiskar det finns. Fredrik på mossen klagar på ålderdomen över den allt sämre jakten och fisket har helt förlorat sin betydelse sen sjön reglerades. Han skryter även med att han i nära 20 års tid lärde känna amerikanske ministern Thomas, som hade jaktmarker på Tåkern. Fredrik stakade och Thomas sköt. Han tog upp sig med åren, var Fredriks omdöme.

(Östgöta-Bladet lördagen den 1 oktober 1921)

1916 **Svanshalskretsen av Svenska Röda korset** bildades på initiativ av fru Stina Pyk, Kyleberg. Kretsen omfattade socknarna Svanshals, Kumla, Rök och Heda och hade från start över 100 medlemmar. Styrelsen bestod av fru Stina Pyk, ordförande, godsägare Fr A:son Ahrén, Eweboda, v. ordförande, Helge Jonsson, Kullen, sekreterare och kassör. Förrådsförvaltare var Anna Berglund, Ingvaldstorp och Anna Gustafsson, Särtzhöga. Dessförinnan hade inom nämnda socknar hösten 1914 bildats en organisation kallad Kronprinsessan Margaretas gåvokommitté med ändmålet att under symöten förfärdiga skjortor o d åt landstormsförbanden. Materielen som lagrats överlämnades 1916 som start för Rödakorskretsen, som erhöll namnet "1:a kretsen inom Lysings Härad." Som startkapital fick man från distriktet 300:- kronor och den första gåvan till kretsen kom från Svanshals missionsförsamling på 50:- Kr en avsevärd summa på den tiden. Medlemsantalet det första året var 51 st. Genom fester och insamlingar sökte man samla in pengar till verksamheten. År 1924 satt många intresserade medlemmar bänkade i Valla missionshus med radion påslagen. Stockholm - Karlsborgs rundradio - för att lyssna till rödakorschefen prins Carls radiotal. År 1932 avflyttade fru Stina Pyk och medlemstalet hade sjunkit till 22, därav 11 i Svanshals, 11 i Rök och ingen i Kumla. Heda hade dessförinnan övergått i Ödeshögskretsen. Kretsen beslöt gå upp i Ödeshögskretsen, men en kraftig opposition gjorde att kretsen år 1933 i Grönhalls skola beslöt att riva upp beslutet och vara en självständig krets. Ordförande blev nu doktorinnan på Kyleberg Brita Ghazala Bey, v ordf fru Lilly Samuelsson och sekr och kassör Wulf Widegren. En stor sommarfest arrangerades i Kylebergs park med gott netto. År 1943 avled fru Bey och Wulf Widegren övertog ordförandeskapet. År 1935 flyttades förrådet från Kyleberg till Kvarntorps skola. Ett utlåningsförråd finnes även i Väderstad. Många Rödakorshögtider och fester har hållits under åren. 1939 gästades kretsen av landshövdingen Carl Tiseliuss med fru. År 1945 utvidgades kretsen med Väderstad och 1957 med Hov och Appuna. I Holmens skola bildades år 1947 en grupp i Ungdomens Röda kors med namnet Blåklinten. och senare en i Kvarntorp. Grupperna måste med tiden läggas ner.

Kretsen har gått upp i Ödeshögskretsen.

1921 Ödeshögs Elektriska Aktiebolag i Ödeshög **anlägger elektriska högspänningsledningar inom V Tollstad, Heda, Röks och Svanshals socknar.**

1921 **Östergötlands Barn bildar lokalavdelning i Ödeshög** på initiativ av grevinnan Alice Trolle, **Lysings lokalavdelning**. Från början var hjälpverksamheten mera lokalt betonad. Sålunda insamlades kläder till behövande konfirmander och sjuka barn i häradet. **Redan tidigt understöddes uppförandet av ett barnsjukhus och ett konvalecenthem i Linköping, det s k Blåklintshemmet.**

Vid starten utsågs fru Emma Ingvardsson, Alvastra, till ordförande. Hon efterträddes av doktorinnan Gunhild Wikberg, som verkade ända till sin död 1931. Till minne av hennes arbete instiftades **Doktorinnan Wikbergs minnesfond.**

Från 1932 arbetade fru Maria Axi -Johansson som ordförande. År 1942 övertogs posten av Margit Staresjö tills hon avflyttade från orten 1950. Ulla Normell var ordförande ett år och sedan valdes Vera Persson .

Vid sidan av de tidigare hjälpformerna insamlas numera även medel för hjälp till hörselsvaga barn, ögonsjukvård, glasögon mm samt till Moderlig gärning, en hjälp och uppmuntran till mödrar med stort barnantal.

År 1971 är man uppe i 425 medlemmar.

År 1952 har sekreteraren småskolläraren Maja Möller skrivit:

"Maska på, maska på.

hundrafyrtio strumpor små
måste delas ut i kväll uti bygden.

Med Marias läckra tårta

känner vi oss inte borta

Nej vårt mod och vårt blod

livas till den sanna dygden.

Tollstad här får 11 par,

Rök och Svanshals 6 par var.

Ösjö skogsbygd vill vi måtta

3 par mot Hedas åtta.

11 åby här får hem.

Ödeshög får 25."

År 2000 har föreningen 213 medlemmar och delar ut ca 15.000:- kronor.

1926 En **MHF-avdelning** bildas i Önnestads folkhögskola, då det stod allt mer klart att färdknäppen vid bilkörning var helt olämplig. Bl a en svårartad bilolycka i Ödeshögstrakten stärkte nykterhetsvännernas engagemang. Axel Carlsson, Granholm, Svanshals, Halvar Krus och Gunnar Lundin var med från starten. År 1928 blir kamrer Simon Fredriksson ledare.

1927 Jakten vid Tåkern var dessa tider mycket omfattande och betydde mycket för människornas försörjning. **Jakten på svan förbjöds detta år.** Ungfågeln är god medan de gamla lär ha vari sega.

1928 **Holmens folkskola, Alvastra**, bygges för 27 500:- kronor med 1 lärosal, 1 slöjdsal, 1 gymnastiksal, 1 kapprum samt lärarbostad om 4 rum, 1 kök, 2 hallar.

Skolan moderniserades 1941. "

Lärare folkskollärare Inez Davidsson född 1908, Skara folkskollärarexamen 1931 samt ordinarie lärare 1931. Skolform B1. Elevantal 1947 11 stycken.

Skolan indrages år 1965.

1928 bildas **Svanshals arbetarkommun**. Efter 1968 års kommunsammanslagning finns endast en arbetarkommun i Ödeshög.

1929 **Naturavåghållningen upphör på de allmänna vägarna.** På 1930-talet kan upprustningen av Sveriges vägnät påbörjas. De för hästfordon anpassade vägarna skulle byggas om för motortrafik. Kurvor skulle rätas och backar jämnas ut. Vågingenjörerna hade den raka linjen som ideal. Nya vägar sprängdes fram genom tidigare orörd terräng. Vägunderhåll och vintervåghållning förbättrades. En färd från Stockholm till Gränna beräknades till sju timmar. Vägarna var dock fortfarande smala, gropiga och dammiga grusvägar. Utvecklingen gick dock snabbt framåt.

1930 **Till föreståndarinna vid St Åby, Heda, Rök och Svanshals gemensamma ålderdomshem** har antagits sjuksystem Gerda Olofsson från Gisseryd, Kättilsmåla i Kronobergs län tidigare anställd vid Västerhaninge ålderdomshem, Stockholms län.

1931 **Ålderdomshemmet Rosenlund** inviges den 15 februari byggt gemensamt för St Åby, Rök, Svanshals och Heda socknars kommunalförbund. Hemmet innehöll 16 pensionärsum. De gamla ålderdomshemmen i socknarna tillfredsställde ej de krav, som kunde ställas på en dylik byggnad. I St Åby var understödstagarnas antal mellan 9 - 11, vilka hade en god vårdare i fröken Hilma Lark.

1933 I all stillhet bildades **Svanshals Idrottsförening** av några fotbollsintresserade grabbar sedan de fått hyra en bra plats för fotbollsspel av herr E. Andersson, Strömmestad. Den första styrelsen bestod av O Vall, A Eriksson, A Gustafsson, H Brandt och S Karlsson. Genom att ordna olika tillställningar kom föreningen på god ekonomisk fot. Fotboll har varit huvudintresset och sedan 1934 har man spelat i Västra Pokalserien med A-laget. Därefter spelade man i Sydvästra pokalserien.

År 1940 gick många föreningsmedlemmar, ca 200 stycken, Riksmarschen och prov för skidlöparmärken har lockat många deltagare. År 1941 ordnades en lyckad skidstafett. Medlemsantalet vid tioårsjubileet var 59.

Föreningen arbetar för att kunna uppföra en bastu i Svanshals. Genom att ordna cabaréer, lotterier och fester på idrottsplatsen söker man få in pengar.

Vid föreningens 25-årsjubileum år 1958, som firades på Vadstena stadshotell under trevliga och gemytliga former med ca 75 medlemmar närvarande överlämnades genom Harry Diegle av de äldre medlemmarna skänkt klubbfana. ÖIF:S diplom och förtjänsttecken i guld utdelades till förtjänta medlemmar.

1935 **Riksettan breddas i Svanshals och Rök och en ny bro bygges över Sättraån vid Kvarntorp.** I samband därmed sänkes vattnet i ån 80 cm för att få bättre fall på vattnet under ån

Även vägen söderut mot Ödeshög breddas och en ny bro bygges över Orrnäsån, den tredje. Vägen breddas en meter till sju meters bredd. En stuga vid Kvarntorp kommer att rivas för att vägen skall få tillräcklig bredd och sikt. Flera ekonomihus längs vägen kommer att flyttas.

1935 Den 1 maj **tillträdde kyrkoherde Torsten Eliasson tjänsten som kyrkoherde i Svanshals - Kumla.** Före kontraktsammanslagningen uppehöll kyrkoherden även ämbetet som kontraktsprost i Lysings kontrakt under tiden 1937 - 1940.

Han var under sin anställning engagerad inom olika kommunala och kyrkliga institutioner i pastoratet varav kan nämnas ordförande i kyrkoråd och skolråd, kyrko- och pastoratsstämmor och i Svanshals kommunalnämnd samt ledamotskap i ed del nämnder och styrelser, fullmäktige o s v.

han var född den 9 juni 1896 i Alingsås och avlade realexamen 1912. I nio år arbetade han som kontorist och kassör i en grosshandelsfirma i hemstaden. Under 1922 var han anställd som vikarierande organist i Alingsås stadskyrka och därefter studerade han vid Johanneslunds missionsinstitut i något över ett år. Han fortsatte sina studier och tog studentexamen år 1929 i Stockholm. Teol. fil. examen avlade han 1930 i Göteborg och teol. kand. i Uppsala 1932 samt prästvigdes i december samma år i Linköping. Sitt första förordnande hade han som adjunkt i Vadstena och därefter som t f kyrkoherde i Vallerstad samt vice pastor i Hjorted.

På nyårsaftonen 1961 avtackas prosten Torsten Eliasson i Svanshals kommunalrum före gudstjänsten. Genom den nya pastoratsindelningen omflyttas vissa prästtjänster varigenom kontraktsprost T Eliasson förflyttats till Hov efter 26 år i Svanshals. Församlingens minnesgåva, vartill samtliga familjer i församlingen bidragit, överlämnades av köpman Harald Davidsson, Holmen. Gåvan bestod av en textad adress, bunden i intarsiapärmar med motiv från Svanshals kyrka och med prästgården samt med årtalen 1935 till 1961. Namnen på de 340 bidragsgivarna bifogades. Kyrkvårdar, kör och syförening uppvaktade. Tidigare på dagen hade söndagsskolebarnen uppvaktat i prästgården. Efter samkvämet följde nyårsbön i kyrkan.

Före den avgående prosten har sedan Uppsala möte 1593 19 luterska präster

1937 Svanshals kommunalfullmäktige beslutar vid sammanträde den 17 juli **att rädda den lilla fiskarstugan Hovgården belägen på prästgårdsmark.** Den är förmodligen socknens äldsta hus. Huset är en ålderdomlig ryggåsstuga, där torvtaket och skorstenen nu är bristfälliga och rötan har angripit stockarna. Byggnaden innehåller förstuga med innanför liggande skrubbsamt rum med öppen spis. Väster om stugan står 1928 en bod av liggande timmer med infordrade knutar och tak av bräder. På norra gaveln är avträde och hönshus tillbyggda av bräder. Fornminnesvårdaren och riksantikvariens ombud kantor Fritz Palmqvist tar initiativet att rädda stugan genom att visa stugan för amanuens B. Cnattingius. Genom hans försorg kom den 9 april förslag till restaurering. Arbetet utfördes pietetsfullt med vissa modifikationer. Samtidigt anslogs 500:- kr till stugans iordningställande. Torvtaket utbyttes mot enkupigt tegel. Stugan har sedan uthyrts som jakt- och fiskestuga mot ett årligt arrende av 50:- kronor. Från en bouppteckning 23 februari 1891 noteras en behållning på 3.53 kronor och bland sterbhusdelägarna torparen, änkomannen Anders Peter Eliasson.

Redan 1928 har amanuens Cnattingius besiktigt stugan, då planer framförts från Svanshals hembygdsförening att bevara den för framtiden.

Från denna stuga har säker många vandrat ut med en näverkorg på ryggen innehållande fisken och vattnet rinnande efter ryggen.

1939 **Sionförsamlingen startar i Svanshals** den 1 januari av ett 15-tal personer, som samlats till möte hos Märta och Leander Svanhed i Svanegården under ledning av pastor Axel Jahlmén. Samtliga hade fått flyttningsbetyg från Röks baptistförsamling.

År 1941 uppföres en lokal på skänkt tomt på Svanegårdens mark med 1 större och 1 mindre samlingsal ca 250 personer, 1 kök och hall samt en predikantlägenhet om 2 rum och kök. 23 november invigdes **Sionkapellet**. År 1946 startade söndagsskola, dessförinnan hade man haft barnmöten. Årsskiftet 1948-49 fanns 40 medlemmar. Predikant var pastor Folke Wibeck. Pastor Oskar Johansson var Sionförsamlingens pastor och föreståndare år 1949 vid 10-årsjubileet.

1939 **Skulptören Gustaf Alfred Nyströms släktingar donerar till Linköpings stad skulpturen Hagar och Ismael**, som han huggit under sin Italienvistelse. Linköpings stad tog

emot gåvan och placerade den i förråd. Först 1950 placerades den ett ton tunga skulpturen i dåvarande folkskoleseminariets trädgård.

År 1980 var det dags att flytta den till parken utanför museet. Tre år därefter kom den första vandaliseringen. Hagars näsa slogs av och blå färg sprutades över skulpturen.

Under ombyggnaden av museet flyttades Hagar och Ismael till museets inre gård. Detta inte bara för vandaliseringens skull utan för att träddropp trängt in i den ljusa stenen och missfärgar den.

Smeden Gustaf Alfred Nyström var född i Medevi men under många år bosatt i Svanshals.

Om Hagar och Ismael kan man läsa i första Mosebok i Bibeln.

Alfred Nyström är representerad i läns museet genom bronsskulpturerna Adonis - hans kanske bästa verk - och våren. Mest känd är han annars genom Bellmansstoden på Djurgården i Stockholm.

1940 Kyrkor i de olika pastoraten på 1940-talet.

St Åby pastorat:

St Åby kyrka, Ödeshögs kyrka, Immanuelskyrkan, Metodistkyrkan, Ebenezerkapellet, Frälsningsarmén, Betelkapellet, Maltmossen, Bultsbol missionshus, Haddåsens missionshus, Stava missionshus, Åsa missionshus, Klöverdala missionshus, Sion Boet, Klippan St Åby, Elim, Pelarbo.

Röks pastorat:

Röks kyrka, Heda kyrka, V Tollstads kyrka, Heda missionshus, Svenstops missionshus, Tjurtorps missionshus, Ombergs missionshus, Salemkapellet Rök, Betelkyrkan Hästholmen, Sion Hästholmen.

Svanhals pastorat:

Svanhals kyrka, Kumla kyrka, Sion Svanshals, Kumla missionshus.

Trehörna pastorat:

Trehörna kyrka, Betania Trehörna.

1940 Östgötadistriktet av Röda Korset har sammanställt uppgifter för läsåret 1939 - 1940 angående **läkarundersökningar och tandvården i skolorna.**

I Lysingsbygden har tandvård förekommit inom Ödeshögs, St Åby, Svanshals, Rök, Trehörna och Kumla skoldistrikt. I Kumla, Svanshals och Rök har tandvården omfattat klasserna 1 - 6, i Trehörna och Ödeshögs klasserna 1 - 4 och i St Åby klasserna 1 - 3. Antalet behandlade barn inom häradet är 456 och kostnaden 6 000:- kr. Kostnaden per barn blir 13:- kr. och kostnaden per ingrepp 3:40 kr. Å barnen har fyllts 1354 tänder, 452 har dragits ut och på varje barn har gjorts omkring 3 ingrepp.

Beträffande läkarundersökningar har samtliga skoldistrikt deltagit. 291 barn i klasserna 1 och 4 har undersökts. 46 barn har befunnits lida av struma, antalet tuberkulinreagerande var 45.

102 av 291 undersökta barn hade inga tecken på sjukdom och betecknas som fullt friska.

Antalet barn som behövde tandvård var 69 varav 28 i Ödeshög.

1940 kom **småbrandkårerna** till. Varje kommun satte upp brandkår i Hästholmen, Trehörna, Rök och Svanshals. Inge Juberg var brandchef i Svanshals i 19 år. Som brandchef uppbar han 150:- kronor från början och så småningom 500:- kronor per år, med anmälningsskyldighet. De var 9 man med en motorspruta och en släpkärra för brandslang, som kunde kopplas till fyra privata personbilar med dragkrok. Under krigsåren fanns ingen bensin till bilarna, så då kopplades en häst för sprutan.

År 1947 den 21 november brann mangårdsbyggnaden på Renstads gård. varvid inte blott den anrika byggnaden lades i ruiner utan även det värdefulla lösöret och en del handlingar blev lågornas rov. Tjock is var det på parkens damm, där man högg hål för att komma åt vatten. Flyglarna räddades.

Ungefär 2 år senare eller i december 1949 var en ny mangårdsbyggnad uppförd och färdig för inflyttning ritad av professor Erik Lundberg och arkitekt Ernst Auby i Stockholm och dessa valde den byggnadsstil det gamla huset haft före ombyggnaden 1870. Gårdens innehavare är förvaltare Wilhelm Gustafsson.

År 1952 i juli räddades L:a Kullens ladugårdsbyggnad.

År 1959 utbröt stora mossbranden på Dags mosse. Brandkärer från alla håll även militär deltog i släckningen. Kilometervis med slang låg ute. Mängder av vatten gick åt. Elden var svårsläckt. Eftersläckning pågick över en månad.

År 1959 lades brandkåren ner när **gemensam brandstation byggdes i Ödeshög**

1940 **Sionkapellet, Svanshals Svanegård.**, 1 större och 1 mindre samlingssal ca 250 personer samt 1 kök och hall, bostadslägenhet om 2 rum och kök.

Församlingen bildades år 1939 och hade 45 medlemmar år 1948. Predikant var pastor Folke Wibeck.

Svanshals Sionförsamling.

Engelska blir obligatoriskt i skolan

1941 **Engelska införes som första främmande språk i folkskolans högre klasser**

1941, Den 14 april kl 10.00 på förmiddagen skedde en **tågurspårning** på Hästholmenbanan ca 700 meter från Svanshals station i närheten av Haddestad. Det var mitt i tjällossningen och banvallen hade gett efter och tåg och vagnar låg i en enda röra. Bara en människa skadades annars var det mest materialskador.

1942 De olika kommunerna försökte starta **hushållsnämnder**. I Svanshals startade en med 4 personer i styrelsen. Uppgiften var att söka starta olika kurser i t ex sömnad, matlagning, tillverkning av tagelmadrasser, täckensömnad i täckbåge, ljusstöpning och kurserna pågick i två veckor ett par timmar varje dag. Detta arbete pågick fram till 1960-talet. Inga Juberg blev ordförande i Svanshals 1950. Ny började studieförbunden allt mer ta över hushållsnämndernas kurser. I stället ordnades informationskvällar i olika ämnen.

År 1973 ordnade nämnden i Svanshals en utställning i gamla textilier med 260 alster, alla dokumenterade i bild och text. Alstren kom från Svanshals, Rök och Heda. Vidare visade man hur det kardash ull, spinning, knyppling mm. Utställningen uppskattades mycket och gav ett gott netto, så de ca 50 medverkande kunde åka till Västanå och lyssna på föredrag av von Otter samt inmundiga en landgång.

Svanshalslöpare komponerades till utställningen i färgerna grönt, symboliserande åkermarken, blått, Tåkern och vitt svanarna i sjön.

År 1980 bildades en hushållsnämnd för hela kommunen, som ordnar ett par sammankomster om året.

1943 **Svanshals Damkör** bildas av lärarinnan Karin Ramberg, Grönhäll, som samlade några sångintresserade damer till övningar. Initiativet understöddes av kyrkoherde T Eliasson.

Lärarinnan Inez Davidsson, Holmen, övertog senare ledarskapet för kören och samlade folk från Svanshals och Kumla församlingar. Det första offentliga framträdandet var på de gamlas

dag år 1943. Sedan har kören regelbundet medverkat vid större gudstjänster, kyrkliga högtider, församlingsaftnar mm. Kyrkorådet har anslagit 50:- kr per år för noter mm samt bestrider kostnaderna för tryckning av program mm. Sångövningarna hålles i Svanahals prästgård och kyrkoherden är körens kassör.

1943 **Tåkerns vass** tar man fortfarande tillvara. Förr användes vipporna till madrasser, som kunde användas 5 - 6 år. Det var fina madrasser, som nu är helt bortlagda.

Som takläggningmaterial användes vass mycket litet i landet i dessa tider, då det anses allt för brandfarligt.

En ny inkomstkälla har vissa familjer längs Tåkerns stränder skaffat sig genom att **väva vassmattor till täckmaterial för trädgårdsmästarnas drivbänkar**. I januari hugges vassen vid Renstad. Den måste ha frusit innan den skäres och kan användas till mattor. I en tidigare snickarbod vid Fridhem i Svanhals arbetar fru Anna Ahldin och sonhustrun Lisbeth med att väva mattor. Det tar ungefär en halvtimme att väva en matta 2 meter bred och 1,80 hög. Den hårda vassen frestar händerna. Weibul i Skåne har fått en leverans på 300 mattor.

1943 **Svanhals Damkör** bildas av lärarinnan Karin Ramberg, Grönhäll, som samlade några sångintresserade damer till övningar. Initiativet understöddes av kyrkoherde T Eliasson. Lärarinnan Inez Davidsson, Holmen, övertog senare ledarskapet för kören och samlade folk från Svanhals och Kumla församlingar. Det första offentliga framträdandet var på de gamlas dag år 1943. Sedan har kören regelbundet medverkat vid större gudstjänster, kyrkliga högtider, församlingsaftnar mm. Kyrkorådet har anslagit 50:- kr på år för noter mm samt bestrider kostnaderna för tryckning av program mm. Sångövningarna hålles i Svanahals prästgård och kyrkoherden är körens kassör.

.1944 Kvarntorp 1:4, Sofiero, Svanhals, **Ingrid Petterssons Speceri- och diverseaffär, huset** byggt omkring 1875 innehållande 3 rum och kök , affärslokal samt 2 lagerlokaler.

1945 **Rök-Svanhals CKF-avdelning** bildas i oktober med 14 medlemmar. Fru Elsa Lundberg var förste ordföranden, kassör fru Margit Tapper och sekreterare Atri Bäck. Vid 25-årsfirandet i Gyllenhammars pensionat intogs supé med ett trettiotal gäster.

1945 **Svanhalskretsen av Röda korset** ledes av Wulf Widegren med Mona Renstad som vice ordförande. Kretsen driver dels ett uthyrningsförråd för att kunna hjälpa skadade genom distriktssköterskan dels ett hemvärnsförråd med rödakorssamariter. Utav bidrag märks 700:- till skoltandvård i kommunens skolor och 200 kr till bastufonden. Kretsen försöker starta ett ungdomens röda kors.

1946 I januari öppnas **bastubadhus i Kvarntorp i Svanhals** och blir snabbt populärt.

Förutom skolbarnen badar ett 60-tal personer varannan vecka.

Tomten är inköpt av herr Nils Wilhelmsson för 745 kronor. Hela anläggningen beräknas draga en kostnad av ca 16.500:- kronor. Med de kommunala bidragen och från olika föreningar återstår endast en skuld på 961:- kronor vilken man är övertygad om att den snart skall täckas genom olika fester. En av de styrande Harry Brandt är helt lugn i denna frågan. Svanhals kommun har bidragit med 5000:- kr, Svanhals sjuksköterskefond 2000:- kr, Svanhals idrottsförening 2588:- kr, Svanhalskretsen av Svenska röda korset 1000:- kr, Svanhals RLF, SLU, och SDUK vardera 150:- kr, fester 1380:- kr, andelsteckning 1800:- och från pensionsstyrelsen beräknas 1000:- kr.

Folk tyckte det var trevlig stämning i bastun och unga och gamla strömmade till från olika håll.

Badhuset är av Jämtlandstyp och utfört efter ritningar från Svenska föreningen för folkbadets höjande. Avklädningsrummet är rymligt och upptager 4 hytter jämte en särskild hytt för föreståndarinnan. Bastun är rymlig och ljus. Värmepannan är försedd med stenar upptill, där vattenbegjutning sker. Ca 20 personer beräknas kunna betjänas per gång. Utrymme finnes även för karbad. Ordförande i bastuföreningen var Paul Nilsson.

För att klara finanserna ordnades filmvisning och cabaréprogram, som rönste stor uppskattning samt lustspelet Bastubygget i Skatelösa. Behållningen för kvällen blev 275:- kr och föreningens skuld på bastun sjönk.

1946 Representanter från olika socknar samlas i Mjölby stadsfullmäktiges sessionssal för att diskutera förslaget till **ny kommunindelning**. Stiftsjägmästare Eric Wesström var ordförande. Han framhöll att de nya kommunerna bör ha en storlek på 3.000 invånare men helst mot 3.500. Rena landskommuner kan dock ha lägre invånarantal. Utredningsmannens förslag var för vårt område

Svanshals - Kumla - Rök - Heda - Västra Tollstad med 3.050 invånare,

St Åby - Ödeshög - Trehörna - 5.400 invånare.

Olämpligast till när det gäller sammanslagning synes Trehörna ligga. Här synes lämpligast med en sammanslagning med Säby, men där ligger länsgränsen i vägen.

Invånarsiffrans storlek baserar sig på underlaget till en tidsenlig skolorganisation.

Olika förslag framkom Väderstad - Hov - Appuna - Svanshals - Kumla på grund av goda förbindelser.

Kyrkoherde T. Eliasson, Svanhals, talade för att Svanhals och Kumla ej skiljs och ansåg att dessa borde föras till Väderstad, som blir ett bra centrum.

Folkskollärare Werner Jansson, Omberg, undrade om Dagsmosse skulle till Dals härad eller Lysings. Ödeshög bör bilda en egen kommun, vi i V Tollstad ser ingen ekonomisk fördel av en sammanslagning med Ödeshög, fast det geografiska läget är sådant att våra förbindelser alltid gått åt det hållet.

Kommunalnämndsordförande Carl August Gustafsson, Ödeshög, framhöll med bestämdhet att Ödeshög vill bilda egen enhet. Det blir för långa avstånd med föreliggande förslag.

Nämndeman Henning Larsson, St Åby, påpekade att Ödeshög och St Åby bildar eget pastorat och att dessa kommuner för övrigt hade så mycket gemensamt att de bör bilda egen kommun.

St Åby kommun har det ekonomiska underlaget att bilda egen kommun men saknar folkmängden. Det geografiska läget är lämpligt, vilket inte kan sägas om sammanslagning med Trehörna, som har sin bästa förbindelse söderut.

Nämndeman Einar Ahlm, Trehörna, framhöll även de dåliga kommunikationerna mellan Åby och Trehörna och talade för Trehörnas sammanslagning med Säby, under förutsättning att länsgränsen fick rubbas. Han var inte glad för sammanslagning med St Åby. Anslutning med Rök vore fördelaktigare.

Ordföranden meddelade att läns- och stiftsgränserna ej får överskridas utan efter synnerligen tvingande skäl. En sammanslagning Trehörna - Säby kan ej räknas dit.

Landsfiskal Holmstedt meddelade att Ödeshögs kommun och samhälle begärt bildande av köping och ansåg orimligt att St Åby och Trehörna därvid skulle kunna komma ifråga. Dessa båda bör bilda en egen kommun.

Kyrkoherde Carl Magnusson menade att St Åby hade sitt ansikte mot Ödeshög, Ett livligt utbyte med skolbarn förekommer. Blir Ödeshög köping tas Backasand ifrån oss. Vart skall då St Åby föras? Gränsfrågan mellan St Åby och Ödeshög är ganska vinglig och en sammanslagning skulle lösa detta. Trehörna är olämpligt att föra till Ödeshög

Disponent Eric Leife, St Åby, talade för kyrkoherde Magnussons förslag. Gränserna löper samman i ett par mil. Ödeshögs folkmängd är god. St Åby ekonomi är bra ordnad. Han hade inget emot en sammanslagning med Trehörna men kommunikationerna är dåliga.

Kyrkoherde Axel Sköld i Rök valde sammanslagning med Svanshals före Trehörna.

Namnfrågan på de nya kommunerna kom också upp. Flera förslag kastades fram Ödeshög, Lysing, Norra Göstring, Tåkernbygden, Väderstad, Folkungabygden o s v.

Vid intervju med kommunalfullmäktiges ordförande i Svanshals, kantor Fritz Palmqvist. konstaterar han att utvecklingen måste ha sin gång. Reformen skall vara genomförd till 1950. En följd anser han blir att valen i framtiden politiseras. Samlingslistor kommer med all sannolikhet ej att tolereras. Sådana har ju en stor förmåga att döda intresset för valet. Det har ju t o m hänt att en kommunalfullmäktigerepresentant valts med en enda röst. Det som framtingat sammanläggningen är först och främst socialpolitiken. Det har klagats över att små kommuner ej klarat vår tids mångfaldiga sociala uppgifter. För att nå en bättre standard för landsbygdens sociala omvårdnad, hälsovård, skolväsende mm behövs ett visst skatteunderlag, som småkommunerna ej kan redovisa. Man kan pressa skatter från medborgarna till en viss gräns. Den gamla sockenmentaliteten har haft sina fördelar men också sina nackdelar. Det har varit svårt att komma över sockengränsen. En radikala sammanläggning har föredragits framför ett lappverk i form av socialvårdskommuner.

1947 *Åldringsvården skiljes från fattigvården.*

1947 I de olika socknarna bor följande antal personer:

Ödeshög	3 138	+15 (i samhället 1604)		
St Åby	1 571	-39 kulmen	1850	2734
V Tollstad	821	-6		
Trehörna	669	-21 "	1910	970
Rök	696	-19 "	1910	1050
Heda	579	-30 "	1873	1119
Svanshals	691	-15		

I Grenna bor 1.382 personer.

I Vadstena bor 3 237 personer +108

I Skänninge bor 1 992 personer +112

I Mjölby bor 7203 personer +307

I Motala bor 9635 personer + 335

I Linköping bor 49 221 personer + 1 802

I Norrköping bor 80 244 personer + 1989

1947 **Heda kyrkskolan** repareras för 45.000:- kr för att motsvara den nutida skolan krav.

Kyrkskolan är av B1-form om 6 klasser. Lärarpersonalen är en småskollärlarinna, klasserna 1-2, samt två folkskollärlarinnor klasserna 3-4 och 5-6. En manlig slöjdlärare undervisar gossarna i träslöjd.

Vidare hade socknen i kommunalförbund med Svanshals en skola vid Holmen, B1, med två klasser och en folkskollärlarinna som sköter undervisningen.

1948 **Sjuårig skolplikt införes i landet.**

1948 **Storkommunsammanslagningen** diskuteras.

Västra Tollstad, Heda, Rök och Svanshals socknar. Namnet bör vara Alvastra och huvudorten Hejla Backe i Rök. Så länge Trehörna kommun önskar ansluta sig till Säby i Jönköpings län finns ingen anledning att motarbeta detta, isynnerhet då det är olämpligt att Trehörna tillföres Alvastra kommunen.

Trehörna kommun önskar anslutning till Säby.

V Tollstads kommunalfullmäktige fattar likartat beslut men med Hästholmen som huvudort.

St Åby godkänner sammanslutning med Ödeshög men vill inte tillhöra Alvastra. *St Åby* diskuterar även att få tillhöra Ödeshögs köpingområde, dit med all sannolikhet Backasand kommer att räknas.

Kammarkollegium föreslår att Alvastra storkommun skall omfatta Röks, Heda, Västra Tollstads, Svanshals och Trehörna kommuner. Detta förslag innebär en ändring mot länsstyrelsens förslag att Trehörna förts till Alvastra och ej till Ödeshög.

Trehörna kommun har sina förbindelser mot Sommen och Tranås och har önskat mot Säby. En sammanslagning av Säby och Tranås synes dock lämplig. En sådan sammanslagning skulle förmodligen omöjliggöras om Trehörna sammanslogs med Säby. Länsstyrelsen har hänfört Trehörna till storkommunen Ödeshög. Olägenheterna för Trehörna är i detta fall det avlägsna läget samt de synnerligen dåliga kommunikationerna med Ödeshögs samhälle. Kommunikationsmöjligheterna med Hejla synes bättre.

Folkskolinspektör C N Hedegård. Motala har i sitt yttrande föreslagit:

St Åby, Ödeshög och Trehörna. Trehörna bör på inga villkor föras till Småland.

1948 Köpmännen Linné Gustafsson i Boet, Karl-Erik Johansson, Parkudden och Elisabet Stark, Klöverdala, hade gemensamt hemställt att **för avhämtning få försälja pilsnerdricka-klass II.**

Nyktehetsnämnden i St Åby hade avstyrkt med ordförandens utslagsröst och kommunalnämnden tillstyrkt.

Framställan tillstyrktes i St Åby kommunfullmäktige med 12 röster mot 7.

1949 Svanshals socken synes ha haft följande skolor detta år

Svanshals kyrkskola	B! 1-2, 3-4. 5-6
Grönhäll	B2
Holmen	B1 3-4

1950 *Beslut i riksdagen om nioårig enhetsskola.*

En utbildningsexplosion startar i landet.

"Åtgärder skola vidtagas för genomförande inom tid, som - med beaktande av vad utskottet härom framhållit - framdeles bestämmes, av en på nioårig allmän skolplikt grundad enhetsskola avsedd att, i den mån den tillämpade försöksverksamheten ådagalägger lämpligheten, ersätta folkskolan, fortsättningsskolan, den högre folkskolan, den kommunala mellanskolan och realskolan. "

Realskolor och friskolor skulle ersättas med en enhetsskola för att utveckla en skola för alla. Man ville ändra den sociala strukturen och den sociala miljön - "slå broar över de gamla samhällklyftorna. "

Detta var inledningen till en epok, som på kort tid skulle förvandla utbildningssituationen i landet. Inte nog med att alla barn gick nio år i skolan, allt fler sökte sig till gymnasium. Det blev en utbildningsexplosion. Kristendomsundervisningen skall vara obligatorisk samt objektiv i betydelsen icke auktoriativt påverkande.

Klockaretjänsterna försvinner.

1950 I och med Kyrkomusikerstadgan 1950 försvinner klockaretjänsterna.

1950-tal Den offentliga sektorn växer i allt snabbare takt.

Grundskolan och åldringsvården kräver mycket folk.

1980 var fyra yrkesarbetare av tio anställda av stat, landsting och kommun.

1951 Simskola ordnas i Trehörnasjön för barn från Rök, Svanshals och Trehörna.

Simskola ordnas i Visjön för elever i Ödeshögs kommun.

1951 Ett taxiplan nödlandar på Tåkern och sökes i den nermörka augustinatten. Förre trafikledaren Nils Erik Kvist vid Roslagens flygflotilj samt tre passagerare kunde efter ett skickligt planlagt räddningsarbete föras iland helt oskadda vid Hånger vid 2-tiden på natten. Svanshals telefonväxel hade rapporterat motorljud över Tåkern. I Hånger hade flera personer sett ett flygplan. Med strålkastare och Tåkernekor gav sig vana Tåkernfiskare ut på sjön och snart var planet funnet.

Flygplanet hade startat i klart väder men över Östergötland mötts av tjocka och hållregn, varför piloten beslöt nödlanda, då bensinen ej räckte att återvända. Landningen lyckades perfekt med amfibieplanet vid 8-tiden på kvällen.

Vid 11-tiden dagen därpå fortsatte planet sin avbrutna resa.

1951 Lantbrukare Sven Mjärdner köper Ramstads gård vid Tåkerns strand. Före sjösänkningen 1845 var dessa marker sjöbotten. Ören, där husen ligger, är en ås av fastare material, kanske ett gammalt braxengrund. David Carlsson hade köpt gården av Albert Gustavsson, som tagit över Renstad efter Hermelin. Den sistnämnde hade byggt vallar och kanaler för att avleda vattnet. Mjärdner började 1955 att förstärka och förnya. Mjölnaån var igenvuxen och det var ingen som ville rensa. Först efter översvämningar blev det fart. Sven Mjärdner och hans potatisplockare har hittat många stenyxor och flintdolkar i marken kring Ramstad. Mot Kälkestad och Gottorp hittas inget. Någon boplats kan ej heller ha legat här, menar Sven, då sjön måste varit djup just här.

Sven Mjärdner har ett eget litet gårdsmuseum, som han vårdar och är stolt över.

1952 Kommunsammanslagning den 1 januari 1952. Ödeshögs och Alvastra kommuner skapas. Kommunreformen skapar **storkommuner**. 2 281 landskommuner slogs samman till 816.

Länsstyrelsen föreslår att Röks, Heda, Västra Tollstads och Svanshals kommuner bilda en kommun samt att Ödeshögs, St Åbys och Trehörnas kommuner bildar en kommun. Orsaken till sammanslagningen var att invånarantalet i de små kommunerna var för litet för att bära de utgifter man lagt på kommunerna.

Det var med blandade känslor denna avlivning av de gamla kommunerna mottogs. Många tror att det kommer att bli svårt att engagera människor i den stora enheten på samma sätt som i de små kommunerna. Ett annat problem är de stora avstånden inom storkommunerna. De förbättrade kommunikationerna borde avhjälpa detta. Men ett annat problem är att få människor i olika delar av kommunen att känna gemenskap. Ett annat problem, som måste lösas, är alla olika kommunalförbund som slutits i olika frågor.

Kommunfullmäktige i Ödeshög hade önskat att Ödeshög själv hade fått bilda en kommun. Kammarkollegiums förslag blev Röks, Heda, V Tollstads, Svanshals och Trehörnas kommuner i en kommun och St Åbys och Ödeshögs i en. Kommunikationerna till Alvastra kommuns centrum vid Heila för Trehörnas innevånare gjorde att de fördes dit.

En av orsakerna till att större enheter bildas är det allt dyrare sociala åtagandet i kommunerna. Vidare är hälsovård och skolväsende vid sidan om den sociala omvårdnaden tunga utgiftsposter till vilka erfordras ett visst skatteunderlag, som småkommuner ej kan redovisa. Vad vissa är rädda för är att det kommer att utvecklas ett tjänstemannavälde. Utvecklingen har sin gång.

Kyrkans förvaltning över folkskolan försvann helt.

Alvastra kommun omfattar socknarna Västra Tollstad, Heda, Svanshals, Rök och Trehörna. Andra framförda namn på kommunen var Omberg och Norra Lysing. Kommunalkontoret förlades till Grönhäll.

Ödeshögs kommun omfattar Ödeshög och St Åby. Ett annat framfört namn var Norra Lysing.

Lysings härad kom i stort att leva kvar omfattande de två kommunerna.

Kommun	Folkmängd		Ytvidd i hektar	Skattekrönor enl 1950 års taxering
	1940	1950		
Ödeshög	2.962	3.372	9.934	56.786
St Åby	1.702	1.433	10.308	16.461
	4.664	4.805	20.242	73.247

1955 Befolkningsstatistik:	1905	1955	Förändring
Ödeshög	2556	3331	+ 775
St Åby	2123	1315	- 808
Heda	962	472	- 490
Svanshals	1128	574	- 554
Rök	928	564	- 364

1955 Det gamla sockenmagasinet i Svanshals har byggts om till kyrksal och bisättningsrum.

1956 Svanshals skolstyrelse föreslår att barnen i Svanshals småskola skall föras till Ombergs skola med anledning av att tjänsteinnehavarinna vid läsårets slut avgår med pension och man planerar dra in småskolan. Förslag föreligger att barnen skall föras till Ombergs skola. Föräldrarna kämpar för att småskolan skall få vara kvar helst som Grönhalls skola redan indragits. Folkskolestyrelsens ordförande Axel Sköld redogjorde för styrelsens ståndpunkt. Kyrkoherde T. Eliasson ansåg att solstyrelsen borde behålla bygdeskolorna så länge som möjligt. Barnunderlaget i Svanshals motiverar att skolan blir kvar. Alvar Jonsson ansåg att styrelsen borde tänka på barnens bästa och undvika långa skolskjutsar. Föräldramötet beslöt enhälligt tillstyrka att småskolan i Svanshals bibehålles.

Styrelsen beslutar att bibehålla Svanshals småskola samt flytta småskolan i Omberg till Heda skola, som ligger närmare till.

1957 Svanshals IF tog första inteckningen i ett **nyuppsatt vandringspris i skidstafett** i tävling mellan Väderstad, Rinna, Hogstad, Heda, Omberg och Svanshals idrottsföreningar. Start och mål var förlagd till klubbstugan i Kvarntorp. Man tävlade i 3x8 km i ganska tungt före.

1957 **Poststationerna i Svanshals och Hedaslätt** har strukits ur förteckningen över de svenska postanstalterna.

Poststationen i Svanshals inrättades 1 april 1891 och har varit verksam i 66 år. År 1902 tjänstgjorde fröken Hedvig Maria Carlsson född 31 januari 1881 som poststationsföreståndare med en årslön på 250:- kr. Frimärksförsäljningen år 1901 utgjorde nära 1000:- kr.

Poststationen i Hedslätt inrättades 1 maj 1915 och blev 42 år gammal.

De närmaste postanstalterna fanns i Rök och Väderstad, med vilken Svanshalsborna utväxlade en lösväska. Väderstad låg utmed den stora postleden mot Stockholm. 1957 Från 1 juli överföres **telestationerna** i Ödeshög, Boet, Bonderyd, Bultsbol, Hedslätt, Hästholmen. Maltmossen, Munkeryd, St Aleryd och St Åby till Mjölby centralstationsområde. 8.603 teleapparater fanns i området varav 696 i Ödeshögsområdet.

1958 den 1 juni effektueras det första av K.M.ts beslut om järnvägsindragningar västra Östergötland då **persontrafiken på Mjölby-Hästholmens järnväg upphör** och ersättes med befordran med buss. I Hästholmen tjänstgjorde stationsmästare Gunnar Widman. Distriktschef Wilhelm Scherman redogör för järnvägslinjens historia men nu går det inte längre. Den växande biltrafiken och flykten från landsbygden samt befolkningens bristande intresse för sin järnväg har med åren blivit en allt svårare belastning. Hedslätts stationshus säljes för 18.000:- kronor. Även Svanshals stationsbyggnad

År 1960 blir Ödeshög högstadieort.

1960 Vid en högtidlighet i Mjölby medaljerades bl andra **lantbrevbäraren Harry Brandt, Ekberga, Svanshals**, av distriktschef Axel Enger, som framförde postverkets tack för mångårigt plikttroget arbete. Harry Brandt började redan som 18-åring den 1 mars 1924 som lantbrevbärare och fullgjorde en 16 km lång linje inom Svanshals. Den utökades med tiden. Han kör fortfarande Svanshalslinjen, vilken nu går ut från Rök och även omfattar Röks skogsbygd fram till Kolfall. Linjen är nu 62 km lång och bilburen sedan 1985.

1961 På nyårsaftonen 1961 avtackas **prosten Torsten Eliasson i Svanshals kommunalrum före gudstjänsten**. Genom den nya pastoratsindelningen omflyttas vissa prästtjänster varigenom kontraktsprost T Eliasson förflyttats till Hov efter 26 år i Svanshals. Församlingens minnesgåva, vartill samtliga familjer i församlingen bidragit, överlämnades av köpman Harald Davidsson, Holmen. Gåvan bestod av en textad adress, bunden i intarsiapärmar med motiv från Svanahals kyrka och med prästgården samt med årtalen 1935 till 1961. Namnen på de 340 bidragsgivarna bifogades. Kyrkvårdar, kör och syförening uppvaktade. Tidigare på dagen hade söndagsskolebarnen uppvaktat i prästgården. Efter samkvämet följde nyårsbön i kykan.

Före den avgående prosten har sedan Uppsala möte 1593 19 luterska präster tjänstgjort i pastoratet och endast fyra har tjänstgjort längre tid än prosten Eliasson.

1962 **Skoltävlingar i friidrott anordnas mellan skolelever i Alvastra kommun på Svanshals idrottsplats**. Dagen inleddes med korum ledd av kyrkoherde Axel Sköld, Rök, varefter tävlingarna tog vid med rektor Arne Svanström, Svanshals, som tävlingsledare, Efter tävlingarna var det fotbollsturnering mellan klasserna 5 - 6. Prisutdelningen förrättades av skolstyrelsens ordförande greve A . F. Cronstedt.

1962 **Eleverna vid Holmens skola med sin lärarinna får mottaga en TV-apparat som pris i en tävling utlyst av Svenska Cykelförbundet, Skolcykel -62**, Anslutningen hade ej vari så stor som man hoppats. 113 skolor deltog. Tävlingen var baserad på ett kvotsystem, som skulle ge även mindre skolor en chans mot de större. Tävlingen vid Holmen skola hade genomförts en vacker vårmorgon. Barnen fick cykla 1 km på 3 minuter medan lärarinnan måste cykla 1 mil utan tidtagning. Inez Davidsson tackade för den fina gåvan som kom väl till pass så barnen kunde följa skolradioprogrammen på TV. Apparaten var anpassad till skolbruk.

1964 **Inskränkningarna i järnvägstrafiken** har för Ödeshögs del inneburit att vid fått bredspårig järnväg även sträckan Hästholmen - Ödeshög, vilket kommer att vara till stor nytt för den tunga industrin, som mest använder järnvägsvagnar för sina transporter. Ett tåg om dagen går i vardera riktningen. Detta har inneburit att alla vägbommar vid järnvägs korsningarna tagits bort. I Hogstad, Svanshals, Hillingstad och Hedaslätt kommer i fortsättningen tågen att tvingas anpassa sig till biltrafiken. En man, som medföljer tåget, kommer att bevaka tågets överfart av vägen på dessa ställen. En internationell krysstolpe varnar vägtrafikanterna. Märket "Varning för tåg" duger inte längre. Belysningsstolpar kommer att uppsättas vid vägövergångarna.

1965 **Ödeshögs församling ökar med 115 personer. Alvastra kommun minskar med 83**

Ödeshög	3.239	+ 115
St Åby	933	- 16
V Tolkstad	610	- 19
Heda	356	- 10
Rök	408	- 25
Svanshals	438	- 15
Trehörna	377	- 14

1965 **Holmens skola**, byggd 1928, **indrages från den 1 juli** efter att ha fungerat i 37 år och folkskollärare Inez Davidsson förflyttas till Svanshals skola. Inez Davidsson har undervisat i Holmens skola från 1931, i 34 år. Barnantalet är nu alldeles för litet och fyller inte myndigheternas minimikrav. Vid denna sista avslutning var det inte fler än 13 elever i klass 3-4. Dessa får tillsammans med sin fröken flytta till Svanshals skola. Den första tiden hade hon en kollega i småskolan, men sedan 1938 har hon ensam svarat för undervisningen. Barnen i klasserna 1-2 och 5-6 överföres till Röks skola.

Genom mekaniseringen av jordbruket har folk flyttat, barnen blir färre och skolorna läggs ner. Skolorna i Grönhäll, Perstorp och Omberg har lagts ner tidigare. Svanshals bedöms ha några få år kvar medan Röksskolan hoppas man skall få vara kvar.

I Alvastra kommuns skolor fanns vid höstterminsstarten 171 elever åk 1-6. 39 elever i åk 7 flyttas till det nya högstadiet i Ödeshög.

För elever med läs- och skrivsvårigheter ordnar Alvastra specialundervisning med en ambulerande lärare, folkskollärare Marianne Glingsten.

TV inköpes till Alvastra kommuns skolor.

1965 **Svanshals IF** meddelar att den skall lägga ner sin fotbollsverksamhet i varje fall i form av seriespel. Brist på ledare och spelarmaterial är grundorsaken

Även bandy, som klubben sysslat med i två år, lägges ner. Ungdomsledaren och lagledaren Lei Pettersson avslöjar detta.

1965 **Den sista fortsättningsskolan i Alvastra avslutas**. Kursen har gällt husligt arbete d v s matlagning med 10 pojkar och 1 flicka. Lärare har varit fru Agneta Meijer, tidigare i Väversunda. Avslutningen förrättades av skolstyrelsens ordförande greve A F Cronsterdt och rektor var Arne Svanström. 3 elever har valt skoglig utbildning förlagd på Fiskebybolagets Elgsjögården.

1965 Högstadieskola, **Lysingskolan**, bygges för elever från Alvastras och Ödeshögs kommuner.

Ödeshögs skyttegille får en korthålls luftgevärsbana i källaren till gymnastikhallen. Hallen bygges 800 kvm stor till en beräknad kostnad av 1.3 miljoner för att tillfredsställa önskemål från tennisklubben.

Lysingskolan invigs av landshövding Per Eckerberg 1966-04-16 i närvaro av länskolinspektör Per Arnelid, arkitekterna SAR Bo Boustedt och Hans Erland Heineman från Kungälv. Kostnaden utgjorde 5.630,494:- kronor med 1.200.000:- i statsbidrag. Tomten är på 2341 kvm. Gymnastiksalen omfattar 800 kvm och kostar 1.300.000:- kronor. Kyrkoherde Carl Magnusson är ordförande i skolstyrelsen, Kommunalfullmäktiges ordförande Werner Falk, kommunstyrelsens ordförande Nils Ek samt rektor Roland Hagberg.

Namnet Lysingskolan kommer från häradnamnet Lysing, som i stort omfattar det område varifrån ungdomarna kommer.

För att klara dräneringen av skolområdet byggs en pumpstation på det intilliggande tomtområdet.

I augusti månad börjar undervisningen med klass 7 från de bägge kommunerna med 123 elever, varav 39 kom från Alvastra. Flera elever väljer gå om klass 7 för att få gå 9-årig skola.

Skolmåltider ordnades under höstterminen provisoriskt i den ännu ej färdiginredda tekniksalen.

Från och med vårterminens start 1966 serverades skolmåltiderna i den nyinredda matsalen med mat lagad i det nybyggda köket. Källarmästare Lennart Karlsson svarade för mattillagningen Köket är toppmodernt inrett. Källarmästare Karlsson och hans två medarbetare Lilly Börjesson och Ingrid Andersson verkar nöjda. Det mesta i varuväg inköpes på orten t ex kommer potatisen från Potatisprodukter AB i Forsby.

rektor	Roland Hagberg
studierektor	Artur Rydberg, tjänstledig
Ma Bi	Åke Lidegran, organist
Sv Eng	Ralph Arkenius
Sv Ty	Göran Johansson
Ma Fy	Lars Erik Redin
Hjälpklass 6-7	Bertil Nises
Gy	Kerstin Lundqvist
Mu	Ida Wästlund
Maskinskrivn	Maj Britt Lundgren
Träslöjd	Mats Eiderholm
Syslöjd	Marianne Arkenius

Till skolvaktmästare anställes bland 12 sökande flantbrukaren Sven Andersson.

Till skolstäderskor anställes Elsie Jonsson, Gunborg Mal och Ingeborg Johansson.

Till bespisningsbiträde anställdes Lilly Börjesson.